YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
28 päivänä maaliskuuta 1996 *

Asiassa C-129/94,

jonka Audiencia Provincial de Sevilla (Espanja) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa, jossa vastaajana on

Rafael Ruiz Bernáldez,

ennakkoratkaisun moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 24 päivänä huhtikuuta 1972 annetun neuvoston direktiivin 72/166/ETY (EYVL L 103, s. 1) sekä moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 30 päivänä joulukuuta 1983 annetun toisen neuvoston direktiivin 84/5/ETY (EYVL 1984 L 8, s. 17) ja samasta asiasta 14 päivänä toukokuuta 1990 annetun kolmannen neuvoston direktiivin 90/232/ETY (EYVL L 129, s. 33) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja D. A. O. Edward sekä tuomarit J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), J. C. Moitinho de Almeida, L. Sevón ja M. Wathelet,

julkisasiamies: C. O. Lenz,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Espanjan virallinen syyttäjä, asiamiehenään Alfredo Flores Pérez, Fiscal Jefe de l'Audiencia Provincial de Sevilla,

— Espanjan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön yhteisöjen oikeutta ja toimielimiä koskeva kansallisen koordinoinnin pääjohtaja Alberto José Navarro González ja valtion oikeudellisia asioita hoitavan yksikön valtionasiamies Gloria Calvo Díaz,

— Kreikan hallitus, asiamiehinään valtion oikeudellinen neuvonantaja Panagiotis Kamarineas ja oikeudellinen asiamies Christina Sitara,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään S. Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, ja barrister Rhodri Thompson,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja Dimitrios Gouloussis ja oikeudellisen yksikön virkamies Blanca Rodríguez Galindo,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Espanjan hallituksen, asiamiehenään Gloria Calvo Díaz; Kreikan hallituksen, asiamiehinään Panagiotis Kamarineas ja Christina Sitara; Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään Rhodri Thompson ja komission, asiamiehinään Dimitrios Gouloussis ja oikeudellisen yksikön virkamies Blanca Vilá Costa, esittämät suulliset huomautukset 7.12.1995 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 25.1.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Audiencia Provincial de Sevilla on esittänyt 4.4.1994 tekemällään ja yhteisöjen tuomioistuimeen 4.5.1994 saapuneella päätöksellään yhteisöjen tuomioistuimelle EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla viisi ennakkoratkaisukysymystä moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 24 päivänä huhtikuuta 1972 annetun neuvoston direktiivin 72/166/ETY (EYVL L 103, s. 1, jäljempänä ensimmäinen direktiivi) sekä moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 30 päivänä joulukuuta 1983 annetun toisen neuvoston direktiivin (EYVL 1984 L 8, s. 17, jäljempänä toinen direktiivi) ja samasta asiasta 14 päivänä toukokuuta 1990 annetun kolmannen neuvoston direktiivin (EYVL L 129, s. 33, jäljempänä kolmas direktiivi) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty liikenneonnettomuuden päihtyneenä ajaessaan aiheuttanutta Ruiz Bernáldezia vastaan nostetussa rikosoikeudenkäynnissä.

3 Juzgado de lo Penal nro 3 de Sevilla antoi 7.9.1993 tuomion, jossa Ruiz Bernáldez velvoitettiin korvaamaan aiheuttamansa omaisuusvahingot. Sitä vastoin vakuutusyhtiö, jonka vakuutuksen Ruiz Bernáldez oli ottanut ajoneuvollaan aiheutettujen vahinkojen varalta, vapautettiin tuomiossa kaikesta korvausvelvollisuudesta. Tältä

osin tuomio perustui 30.12.1986 annetulla kuninkaallisella asetuksella 2641/86 hyväksytyn, pakollisesta vakuutuksesta tehdyn päätöksen 12 pykälän 3 momenttiin, joka on seuraavanlainen:

"Omaisuusvahingoista vakuutuksenantajan on korvattava vahinko, joka on aiheutunut vakuutussopimuksessa tarkoitetun ajoneuvon kuljettajan ollessa vastuussa — —

Korvattavana vahinkona ei pidetä omaisuusvahinkoa, joka on aiheutunut

— —

b) kuljettajan ollessa päihtynyt

— —"

4 Yleinen syyttäjä valitti tästä tuomion toisesta osasta Audiencia Provincial de Sevillaan, joka pohti sitä, voidaanko pakollisesta vakuutuksesta tehdyn päätöksen 12 pykälän 3 momentin b alamomenttia tulkita siten, että vakuutuksenantajan ei tarvitse maksaa korvausta päihtyneen kuljettajan aiheuttamassa liikenneonnettomuudessa vahinkoa kärsineelle, kun otetaan huomioon moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavasta vakuutuksesta annetut yhteisön direktiivit.

5 Koska kansallinen tuomioistuin ei ollut varma annettavasta ratkaisusta, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko neuvoston 24.4.1972 annetun ensimmäisen direktiivin (72/166/ETY) 3 artiklan 1 kohdan mukaista se, että kussakin jäsenvaltiossa voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä, joka koskee moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa pakollisen vakuutuksen järjestelmää, säädetään vapaasti tarkoituksenmukaisiksi katsotuista poikkeuksista vakuutussuojaan, vai ovatko päinvastoin vain sellaiset poikkeukset mahdollisia, joista säädetään nimenomaisesti 30.12.1983 annetussa toisessa neuvoston direktiivissä (84/5/ETY)?

2) Onko edellä mainittujen oikeussääntöjen mukaista jättää pakollisen vakuutuksen suojan ulkopuolelle sellaisella ajoneuvolla aiheutetut omaisuusvahingot, jonka kuljettaja oli alkoholijuomien vaikutuksen alaisena?

3) Onko neuvoston toisen direktiivin (84/5/ETY) 2 artiklan 1 kohdassa mainittuja tapauksia pidettävä rajoittavana luettelona mahdollisista oikeussäännöistä tai sopimuslausekkeista, joilla evätään vakuutussuoja mutta joihin ei voida vedota vahingonkärsijää vastaan, mikä tarkoittaisi sitä, että häntä vastaan voidaan sitä vastoin vedota kaikkiin muihin lakiin tai sopimukseen perustuviin vakuutussuojan epäämisperusteisiin?

4) Voidaanko direktiiveillä 72/166/ETY, 84/5/ETY ja 90/232/ETY perustetun järjestelmän mukaisena pitää sitä, että oikeussääntöön tai sopimuslausekkeeseen, jolla evätään vakuutussuoja vahingon aiheuttaneen kuljettajan päihtyneisyyden takia, voidaan vedota vahinkoa kärsinyttä kolmatta vastaan silloin, kun tällainen oikeussääntö tai sopimuslauseke on pätevä vakuutuksenantajan ja vakuutetun välisessä suhteessa?

5) Jos edellä mainittujen direktiivien säännösten ja erityisesti neuvoston direktiivin 72/166/ETY 3 artiklan 1 kohdan mukaan on mahdollista evätä moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavan pakollisen vakuutuksen suoja tilanteissa, joissa on kyse päihtyneenä ajamisesta, ja vedota tähän epäämiseen vahingonkärsijää vastaan, voidaanko tätä pitää yhtenä neuvoston toisen direktiivin 84/5/ETY 1 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuista tilanteista, joissa vakuutusta ei ole otettu ja joiden perusteella kyseisessä kohdassa tarkoitettu toimielin suorittaa korvauksen?"

Tutkittavaksi ottaminen

6 Espanjan yleinen syyttäjä väittää, että ennakkoratkaisukysymyksiin ei ole syytä vastata, sillä ne eivät ole asiaankuuluvia pääasian ratkaisemiseksi.

7 Tältä osin on riittävää muistuttaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Kansallisen tuomioistuimen esittämä pyyntö voidaan jättää tutkimatta ainoastaan, jos on ilmeistä, että yhteisön oikeuden tulkitsemisella tai yhteisön säännöksen pätevyyden tutkimisella, joita tämä tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian todelliseen luonteeseen tai kohteeseen (ks. erityisesti asia C-143/94, Furlanis costruzioni generali, tuomio 26.10.1995, 12 kohta, Kok. 1995, s. I-3633). Pääasiassa tilanne ei kuitenkaan ole tällainen.

8 Kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset on siis tutkittava.

Neljä ensimmäistä kysymystä

9 On soveliasta tarkastella yhdessä neljää ensimmäistä kysymystä, joissa kansallinen tuomioistuin kysyy, onko ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ellei toisen direktiivin 2 artiklan 1 kohdasta muuta johdu, pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa voidaan määrätä, että tietyissä tilanteissa ja erityisesti silloin, kun ajoneuvon kuljettaja oli päihtynyt, vakuutuksenantajan ei tarvitse korvata vakuutetulla ajoneuvolla kolmansille aiheutettuja henkilö- ja omaisuusvahinkoja, vai siten, että tällaisissa tilanteissa pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa voidaan ainoastaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on regressioikeus vakuutettua kohtaan.

10 Espanjan, Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio arvioivat, että direktiiveissä jäsenvaltioille annetaan laaja harkintavalta pakollisen vakuutuksen yksityiskohtien osalta mutta että jäsenvaltioiden on joka tapauksessa varmistettava, että vahingonkärsijä saa korvauksen jollei aina, niin ainakin vahingonkorvausvastuun tärkeimmillä aloilla ja erityisesti silloin, kun vahinko aiheutetaan päihtyneen henkilön kuljettamalla ajoneuvolla.

11 Näiden hallitusten mielestä direktiivien mukaan on mahdollista sopia vakuutussuojan epäämisestä ajoneuvon kuljettajan fyysisen tilan takia, jos tällaisia lausekkeita sovelletaan ainoastaan vakuutuksenantajan ja vakuutetun välisessä suhteessa.

12 Sitä vastoin komission mielestä tällaiset epäämistä koskevat ehdot ovat direktiivien mukaan mahdollisia myös vakuutuksenantajan ja vahingonkärsijän välisessä suhteessa sillä edellytyksellä, että ajoneuvoa pidetään vakuuttamattomana ajoneuvona ja että toisen direktiivin 1 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu toimielin vastaa korvauksesta vahingonkärsijälle.

13 Kyseisten direktiivien johdanto-osista ilmenee, että direktiiveillä pyritään ensinnäkin sekä ajoneuvojen, joiden pysyvä kotipaikka on yhteisön alueella, että niiden kyydissä olevien henkilöiden vapaan liikkuvuuden varmistamiseen ja toiseksi sen takaamiseen, että näillä ajoneuvoilla aiheutetuista vahingoista kärsineet saavat samanlaisen kohtelun riippumatta siitä, missä yhteisön alueella onnettomuus on tapahtunut (ks. erityisesti toisen direktiivin viides perustelukappale ja kolmannen direktiivin neljäs perustelukappale).

14 Ensimmäiseen direktiiviin saatiin vaikutteita kansallisten vakuutuksenantajien toimistojen välisestä sopimuksesta, ja direktiivissä perustettiin edellä mainittuja päämääriä varten järjestelmä, joka perustuu olettamukseen siitä, että ajoneuvot, joiden pysyvä kotipaikka on yhteisön alueella, ovat vakuutettuja (kahdeksas perustelukappale). Tämän direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jollei kyseisen direktiivin 4 artiklasta muuta johdu, jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kyseisten ajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta on otettu vakuutus.

15 Tämän artiklan alkuperäisessä muodossa jäsenvaltioille annettiin kuitenkin valta määritellä vakuutetun vastuun laajuus sekä pakollisen vakuutusturvan ehdot.

16 Jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen välisten, vakuuttamisvelvollisuuden laajuutta koskevien erojen pienentämiseksi (toisen direktiivin kolmas perustelukappale) toisen direktiivin 1 artiklassa säädetään, että vakuutuksen on katettava sekä omaisuus- että henkilövahingot tiettyihin määriin asti. Kolmannen direktiivin 1 artiklassa tämä korvausvelvollisuus on ulotettu muille matkustajille kuin kuljettajalle aiheutuneisiin henkilövahinkoihin.

17 Toisen direktiivin 1 artiklan 4 kohdassa on lisäksi vahvistettu vahingonkärsijöiden suojaa velvoittamalla jäsenvaltiot perustamaan tai valtuuttamaan toimielin maksamaan korvauksia omaisuus- tai henkilövahingoista, joita ovat aiheuttaneet tuntemattomat tai vakuuttamattomat ajoneuvot.

18 Ottaen huomioon direktiiveissä jatkuvasti toistettu suojan tavoite ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa, sellaisena kuin se on täsmennettynä ja täydennettynä toisella ja kolmannella direktiivillä, on tulkittava siten, että pakollisen liikennevakuutuksen kyseessä ollessa ajoneuvolla aiheutetun onnettomuuden kolmansille vahingonkärsijöille on annettava korvaus kaikista heidän kärsimistään henkilö- ja omaisuusvahingoista toisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädettyihin määriin asti.

19 Toisenlaisesta tulkinnasta seuraisi se, että jäsenvaltiot voisivat rajoittaa liikenneonnettomuudessa vahinkoa kärsineille kolmansille maksettavan korvauksen tiettyihin vahinkojen lajeihin, minkä takia vahingonkärsijöitä kohdeltaisiin eri tavalla onnettomuuden tapahtumispaikan mukaan, ja juuri tämän estäminen on direktiivien tavoite. Ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohta menettäisi siten tehokkaan vaikutuksensa (effet utile).

20 Tässä tilanteessa ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdan vastaista on se, että vakuutuksenantaja voi vedota oikeussääntöihin tai sopimuslausekkeisiin evätäkseen korvauksen vakuutetulla ajoneuvolla aiheutetun vahingon kolmansilta vahingonkärsijöiltä.

21 Toisen direktiivin 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa ainoastaan muistutetaan tästä velvollisuudesta siltä osin kuin on kyse oikeussäännöistä tai sopimuslausekkeista, joilla evätään korvaus ajoneuvojen käytöstä tai kuljettamisesta tietyissä tapauksissa (henkilöillä ei ole lupaa kuljettamiseen, henkilöillä ei ole ajokorttia tai henkilöt ovat rikkoneet kyseisen ajoneuvon kuntoa ja turvallisuutta koskevia lakisääteisiä teknisiä vaatimuksia). Poikkeuksena tästä velvollisuudesta 2 artiklan 1 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa säädetään, että vakuutuksenantajan ei tarvitse maksaa korvausta tietyille vahingonkärsijöille ottaen huomioon

heidän myötävaikutuksensa (henkilöt, jotka ovat menneet varastetuksi tietämäänsä ajoneuvoon) tai vahingonkärsineiden mahdollisuus saada korvausta muualta (vahingonkärsijät, jotka voivat saada korvausta vahingostaan sosiaaliturvalaitokselta).

22 Ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdan kanssa ei sitä vastoin ole ristiriidassa se, että oikeussäännöissä tai sopimuslausekkeissa annetaan vakuutuksenantajalle regressioikeus vakuutettua kohtaan tietyissä tilanteissa.

23 Asia on näin erityisesti, kun on kyse oikeussäännöistä tai sopimusehdoista, joissa vakuutuksenantajalle annetaan regressioikeus vakuutettua kohtaan niiden määrien perimiseksi, joita on maksettu päihtyneen kuljettajan aiheuttaman liikenneonnettomuuden vahingonkärsijälle.

24 Neljään ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että jollei toisen direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa toisin säädetä, pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa ei voida määrätä, että tietyissä tapauksissa ja erityisesti ajoneuvon kuljettajan oltua päihtynyt vakuutuksenantajan ei tarvitse korvata vakuutetulla ajoneuvolla kolmansille aiheutettuja henkilö- ja omaisuusvahinkoja. Pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa voidaan sitä vastoin määrätä, että tällaisissa tilanteissa vakuutuksenantajalla on regressioikeus vakuutettua kohtaan.

Viides kysymys

25 Viides kysymys on esitetty ainoastaan siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin vastaisi edeltäviin, ensimmäisen direktiivin 3 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskeviin

kysymyksiin siten, että pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa voidaan sopia, että tietyissä tapauksissa ja erityisesti ajoneuvon kuljettajan oltua päihtynyt vakuutuksenantajan ei tarvitse korvata vakuutetun ajoneuvon kolmansille aiheuttamia henkilö- ja omaisuusvahinkoja.

26 Ottaen huomioon neljään ensimmäiseen kysymykseen annetut vastaukset viidenteen kysymykseen ei ole syytä vastata.

Oikeudenkäyntikulut

27 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Espanjan, Kreikan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Audiencia Provincial de Sevillan 4.4.1994 tekemällä päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamista koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 24 päivänä huhtikuuta 1972 annetun neuvoston direktiivin 72/166/ETY 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että jollei moot-

toriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavaa vakuutusta koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 30 päivänä joulukuuta 1983 annetun toisen neuvoston direktiivin 84/5/ETY 2 artiklan 1 kohdassa toisin säädetä, pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa ei voida määrätä, että tietyissä tapauksissa ja erityisesti ajoneuvon kuljettajan oltua päihtynyt vakuutuksenantajan ei tarvitse korvata vakuutetulla ajoneuvolla kolmansille aiheutettuja henkilö- ja omaisuusvahinkoja. Sitä vastoin pakollista vakuutusta koskevassa sopimuksessa voidaan määrätä, että tällaisissa tilanteissa vakuutuksenantajalla on regressioikeus vakuutettua kohtaan.

Edward Puissochet Moitinho de Almeida

Sevón Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 28 päivänä maaliskuuta 1996.

R. Grass

kirjaaja

D. A. O. Edward

viidennen jaoston puheenjohtaja